

Нови буџет – стара преклапања

Већ годинама, сваке јесени, у време доношења буџета за наредну годину, представници синдиката различитих јавних служби (основно, средње и високо образовање, правосуђе, здравство, култура итд.) воде преговоре са ресорним министрима, уговарајући цену рада (основицу и коефицијенте) која ће се примењивати у наредној години, наредних годину дана, до усвајања следећег буџета, када ће се, „Јово наново“, опет водити преговори. Преговори за уговарање цене рада се генерално сматрају једним од најважнијих, ако не и управо најважнијим послом синдикалног руководства. На тим преговорима руководиоци репрезентативних синдиката „ломе копља“ прво са ресорним министрима, а затим и са министром финансија (ресорни министар би још и удовољио синдикалним захтевима, али, ето, не да министар финансија). Како се обично испостави да преговори не иду према замислима синдикалних преговарача, ту је, наравно, претња штрајком као додатна поткрепа синдикалних аргумената. Па онда онај синдикат који у тој претњи штрајком буде најозбиљнији, а штрајк који организује се покаже најштетнијим по реноме ресорног министра и Владе у целини, обично на крају преговора и добије ону цену рада коју је тражио. Што само значи да запослени у другим јавним службама добију мање. Јер сума новца у буџету је толика, колика је. Ако неко добије више пара из те суме, други, очигледно, морају добити мање.

И шта је онда суштина поменутих преговора? Да ли се у њима заиста „бије битка“ између синдикалних преговарача, са једне, и представника Владе, на челу са ресорним министром и министром финансија, са друге стране? Или се ту, заправо, запослени у различитим јавним службама међусобно гложе, отимајући једни од других? Уместо да се проблем реши системски - како оснивачи СВОС-а разноразним поводима предлажу већ годинама - тј. да се:

1. Уведе јединствена основица за све јавне службе (за сада је напакон остварено да буде иста у целокупном образовању) и да се та основица веже за одређен проценат (отприлике 50%) просечне плате у Републици Србији.
2. Уведе јединствена скала коефицијената за све јавне службе, где би коефицијенти били везани за степен стручне спреме које радно место захтева, а не за само радно место, уз увођење платних разреда за запослене са истом стручном спремом. Коефицијенти би се кретали од 1 па до највећег коефицијента ($K_{\text{макс}}$), чиме би се спречила манипулација коефицијентима (који сада почињу од 5,76). Добра полазна основа могао би бити Закон о платама државних службеника и намештеника (Сл. гласник РС 62/06), посебно табела из члана 13. Једноставно, принцип примењен на одређивање плата државних службеника и намештеника требало би, наравно уз одговарајуће модификације, применити на све запослене у јавним службама.
3. Уведе контрола расподеле средстава, тако да се средства која је буџетска институција (нпр. државни факултет) добила за финансирање плата запослених, расподељују запосленима по истим критеријумима по којима су добијена (а не да се, како је сада случај, деле запосленима према правилницима које одреди сам факултет, по правилу на штету ненаставног особља и асистената). Ако буџетска установа има и других, ванбуџетских, прихода (нпр. од школарина, услуга тзв. трећим лицима, издавања пословног простора итд.), може да их троши по сопственој вољи, али оно што добије из буџета установа мора да троши строго наменски.
4. Одреди минимално (гарантовано) учешће сваке од јавних служби у бруто друштвеном производу (БДП). Оно би морало бити толико да се њиме могу

нормално исфинансирати зараде запослених према правилима датим у ставкама 1 и 2, као и покрити материјални трошкови неопходни за функционисање установе у делу послова који се финансирају из буџета. Па ако Влада одлучи да у одређеној буџетској години приоритетно финансира неку јавну службу (ради реновирања, набавке нове опреме итд.), нека повећа учешће те јавне службе у БДП изнад тој јавној служби загарантованог нивоа, али не смањујући учешће ниједне од осталих јавних служби испод њима загарантованих учешћа.

5. Уведе тзв. „прогресивно опорезивање“ (да појединци са вишим зарадама буду опорезовани по вишим пореским стопама, а они са нижим зарадама по нижим пореским стопама), уколико и поред доследне примене ставке 3 није могуће (а верујем да је могуће) сакупити довољно буџетских средстава за финансирање плата према правилима датим у ставкама 1, 2 и 4.
6. Свих пет наведених ставки регулишу законима. Финансирање јавних служби је од суштинске важности за развој било којег цивилизованог друштва и заслужује да буде системски регулисано, законима, а не подзаконским актима – по 25 и више пута мењаним уредбама, тешко доступним закључцима (не само да се не објављују на сајту Владе, већ ни у Службеном гласнику!), протоколима и сл.

Ако би наведених шест сугестија биле прихваћене и квалитетно разрађене и примењене, сви синдикати, свих јавних служби, доживели би огромно растерећење, не би више губили огромну енергију на бескрајне преговоре са Владом, у суштини на међусобну борбу и отимање. Јединственом основицом и листом коефицијената за све јавне службе, запослени у свим јавним службама били би равноправни, нико ни од кога не би отимао, нико се не би осећао превареним и обесправљеним. Везивањем основице за просечну плату у држави делили би судбину земље и осталих запослених, запослених ван јавних служби, од чијих се зарада јавне службе и финансирају. А растерећени синдикати јавних службу имали би довољно енергије и времена да се посвете једној од увек важних функција синдиката: контроли спровођења законом прокламованих начела, пре свега контроли рада менаџмента, управе буџетских установа, нпр. факултета. Па би имали довољно енергије и времена да до краја утврде зашто је основица за обрачун плата на појединим факултетима нижа од основице одређене закључком Владе, према којем факултети добијају средства из буџета, и то факултети који поред буџетских имају и додатне, ванбуџетске приходе! Очито, ти факултети имају довољно пара за исплату плата у складу са основицом одређеном закључком Владе. Али на шта се те паре троше, и ко их троши? Другим речима, „ди су наши новци“? Очигледно, биће посла за синдикате и ако се прихвате наведених шест сугестија!

У сваком случају, било поменуте сугестије прихваћене или не, мишљења сам да је вредно борити се за уређено, цивилизовано друштво (правну државу), друштво социјалне правде и друштвене солидарности, и управо из тих разлога, колико год то можда патетично звучало, ја се још увек бавим синдикалним радом. И желим да овај Синдикат успе. Јер у њему су честити и поштени људи.

др Гордана Бојковић, ванр. проф. и председник СВОС-а

У Новом Саду, 20. 11. 2007.

П.С. У спомен на проф. др Ђорђа Башића, који се, на свој начин, борио за ове исте идеале.